

7. Хемінгуей Е. Прощай, зброє. Старий і море. Оповідання: Пер. з англ. В. Митрофанов / Е. Хемінгуей. – К.: Дніпро, 1974. – 574 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика. /за заг. ред. І. К. Білодіда./ – К.: Наукова думка, 1972. – 587 с.
9. Словник української мови: В 11-ти т. / Редкол.: І. К. Білодід (голова) та інші – К.: Наук. думка, 1970 – 1980 – Т. 1 – 11.
10. Хемингуэй Э. Прощай оружие! Рассказы / Э. Хемингуэй: Пер. с англ. – М.: Худож. лит, 1989. – 687 с.
11. Словарь русского языка в 4-х т. / под ред. А. П. Евгеньевой. – 4-е изд. стер. – М.: Рус. яз, 1999. – Т.1 – 4.
12. Fitzgerald F.S. Tender is the Night. – М.: Raduga Publishers, 1983. 400 p.
13. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. Изд. 3-е. – М.: Академический проект, 2004. – 992 с.
14. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі; Ніч лагідна: Романи / Ф.С. Фіцджеральд: Перекл. з англ. М. Пінчевського; Післям. В. Кухалашвилі. – К.: Дніпро, 1982. – 472 с.
15. Фитцджеральд Ф.С. Великий Гетсби. Ночь нежна. Рассказы / Ф.С. Фитцджеральд: Перев. с англ.– Мн.: Мастит. лит., 1989. – 687 с.

УДК 811. 111' 25 : 61

Стегніцька Л.В.
(Чернівці, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ЕПОНІМІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов БДМУ

У статті розглянуто особливості вживання та перекладу англійських медичних епонімічних одиниць українською мовою. Відмінність терміносистем, варіативність трансформації власних назв, неоднозначність терміна, існування синонімів та відсутність еквівалента при виникненні неологізмів призводить до діахронічних омонімічних варіантів однієї й тієї ж назви та спричиняє труднощі під час перекладу наукових текстів.

Ключові слова: *епонім, особливості вживання, переклад, діахронічні омонімічні варіанти.*

В статье рассмотрены особенности употребления и перевода английских медицинских эпонимных единиц на украинский язык. Отличие терминосистем, вариативность трансформации имен нарицательных, неоднозначность термина, наличие синонимов и отсутствие эквивалента при возникновении неологизмов приводит к диахроническим омонимичным вариантам одного и того же названия и вызывает трудности при переводе научных текстов.

© Стегніцька Л.В., 2013

Ключевые слова: *эпоним, особенности употребления, перевод, диахронические омонимичные варианты.*

This article deals with peculiarities of using and translation of English medical eponymic units into Ukrainian. Terminological difference, transformational variations of proper names, ambiguity of the term, the existence of synonyms and no equivalent in case of neologisms result in homonymous diachronic variants of the same name and cause difficulties when translating scientific texts.

Key words: *eponym, peculiarities of using, translation, homonymous diachronic variants.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливе місце в термінологічних дослідженнях займає медична термінологія, яка формувалася століттями та продовжує динамічно розвиватися. Кількість робіт, присвячених вивченню термінів-епонімів та їх перекладу, постійно зростає (Ю.В. Віт (2006), Е.В. Бекишева (2007), С.Г. Дудецкая (2007), І.Ф. Стоянова (2007), Т.А. Трафименкова (2008), Е.В. Варнавская (2009), О.В. Величко (2010), М.В. Озингин (2010), Е.М. Какзанова (2011) та інші). Проте досі залишається актуальним дослідження прийомів лексико-граматичного перекладу англійських термінів-епонімів українською мовою, які присутні в науково-медичних текстах, з метою досягнення адекватності.

Мета нашої роботи – розглянути та проаналізувати проблеми, які виникають при перекладі епонімічних назв з опорою на автентичні англійські медичні джерела, дослідити терміни-епоніми в наукових текстах у рамках завдань, що ним виконуються, та вивчити їх вплив на практику перекладу текстів даної тематики. Мета дослідження визначила такі завдання:

- виділити основні труднощі перекладу епонімічних утворень;
- прослідкувати граматично-фонетичні особливості перекладу англійських епонімічних термінів українською мовою.

У процесі роботи над особливостями перекладу англійських епонімічних одиниць ми використали описово-аналітичний та статистичний методи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідження термінології є одним з ключових у дослідженні наукових текстів. Виявлення розбіжностей у системі понять, що виражаються термінами в оригіналі та перекладі, – важливий крок на шляху міжмовної гармонізації терміносистем, який забезпечує вирішення міжкультурного аспекту перекладу термінів у різних сферах їх функціонування.

При перекладі англійських медичних текстів необхідно використовувати терміни та загальнонаукову лексику, уникати конотацій, використовувати пасивні дієслівні конструкції, скорочення, формули, схеми, цифри та ін. Під час перекладу наукового тексту домінантами перекладу, що забезпечують інваріантність тексту, будуть усі засоби, що забезпечують об'єктивність, логічність і стислість викладу [1, 172–173]. Ми поділяємо думку, що головні труднощі перекладу пов'язані не тільки з перекладом окремих термінів, зафіксованих у термінологічному словнику, а з передачею правильного змісту кожної фрази, якому не завжди відповідає дослівний переклад. Для цього необхідно певне знання предмета, про який йдеться. Умовою правильного перекладу, тобто вибору потрібного слова з числа тих, які слугують еквівалентом терміну оригіналу в різних його значеннях, є правильне розуміння того, про що в контексті йдеться, тобто знання явищ дійсності та їх назв [3]. В основі кожного терміна є дефініція реалії, яку він позначає, завдяки чому термін дає точну та стислу характеристику предмета чи явища [2, 114].

Труднощі при перекладі термінів-епонімів виникають через розбіжності в структурі та функціонування мов. Як приклад розглянемо уривки з англійського науково-медичного тексту:

...Findings in the thymus at autopsy in pediatric patients with HIV infection, most of whom died from AIDS, may include severe lymphoid depletion with atrophy, microcystic transformation of Hassall's corpuscles, calcification of Hassall's corpuscles, plasma cell infiltrates, and Warthin-Finkeldey type giant cells [7, 209].

...The most frequent neoplasm of HIV-infected children is high-grade non-Hodgkin lymphoma (NHL). A third of NHL's in children are of the intermediate (Burkitt) type and a fourth are seen to occur in the brain. Clinical findings seen at presentation with NHL's in pediatric AIDS include fever, weight loss, jaundice, hepatosplenomegaly, abdominal distension, anemia, and neurologic abnormalities.

...Most patients are at stage III or IV on presentation. In children, NHL's are more likely to occur in boys who are Caucasians and who are older. Brain lymphomas tend to occur late in the course of AIDS. In addition to NHL's, mucosa-associated lymphoid tissue (MALT) lesions have been seen in association with pediatric HIV infection [7, 258].

Присутність певної кількості скорочень, таких як *HIV infection, AIDS, NHL, MALT* та епонімів *Hassall's corpuscles, Warthin-Finkeldey cells, Hodgkin lymphoma, Burkitt's lymphoma (type)* робить неможливим переклад без високої фахової підготовки, а такі граматичні конструкції як... *are seen to occur ... are more likely to occur... tend to occur* вимагають високої кваліфікації та певних практичних навичок перекладу. Адже переклад – це точне відтворення оригінального терміна засобами іншої мови за умови збереження змісту й стилю. Для повної передачі поняття оригіналу слід не лише знаходити в мові перекладу адекватні терміни, але й відбирати необхідні граматичні форми [3].

Зростання зацікавлення саме до пропріативної лексики пояснюється тим, що для поповнення термінології часто використовуються терміни-епоніми. Термін-епонім – це когнітивна категорія, яка впливає на процес медичного пізнання через призму історії науки. Сьогодні важко собі уявити вивчення еволюції клінічного мислення, діагностики, історії і розвитку клініки, медицини без знання клінічної термінологічної епонімії. Більшість термінів – епонімів – це прошарок інтернаціональної лексики, яка однаково значима та зрозуміла для більшості мов. Риси та характеристики, які притаманні термінам-епонімам, залишаються незмінними в будь-якій мові-реципієнті. Різниця відчутна тільки на фонетичному або ж графічному рівні, тобто передбачається використання таких прийомів, як транскрипція або ж транслітерація, якій підлягає більшість термінів-епонімів, або ж його заміна більш зрозумілим синонімом. Проаналізувавши англійський автентичний електронний ресурс медичного спрямування „Pathology of aids” [6], ми виявили, що вживання епонімічних утворень становить 0,03% (46 одиниць) від кількості усіх друкованих знаків на 282 сторінки.

Незважаючи на твердження, що терміни-епоніми переважують медичний термінофонд та небажані у медичному дискурсі, певний відсоток клінічних термінів з призвищевим компонентом часто присутній у медичних текстах. Розглянемо наступні приклади зі згаданого вище медичного наукового видання, які містять епоніми:

... Kaposi's sarcoma has been reported in children with AIDS in both skin and visceral sites, but with far less frequency than in adults with HIV. Epstein-Barr virus can be demonstrated

in the cells of HIV-associated smooth muscle neoplasms, and EBV stimulated clonal proliferation may contribute to their pathogenesis in both children as well as adults. [7, 259].

Англійські термінологічні одиниці, які містять власну назву, можна перекласти українською мовою таким чином: **Kaposi's sarcoma** (саркома Капоші) [7, 1215] та **Epstein-Barr virus** (вірус Епштейна-Барра) [7, 799]. Цей вірус був названий на честь англійського вірусолога професора Майкла Ентоні Епштейна та його аспірантки Івонни Барр, які його описали у 1964 році. Згідно українського правопису прізвище чоловіка Барр відмінюється, а прізвище жінки – ні. Припускаємо, що за нормами українського правопису більш правильним буде варіант перекладу *вірус Епштейна-Барр*. Вважаємо, що перекладачеві слід враховувати гендерний антропоцентризм епонімічних утворень в діяхронічному зрізі (тобто враховувати стать вчених, на честь яких було названо термін-епонім), та основні правила українського правопису при занесенні нової лексичної одиниці до словника. Саме варіативність транскодування та трансформації англійських термінів-епонімів мовою-реципієнтом можуть призвести до виникнення декількох варіантів перекладу однієї й тієї ж англійської епонімічної назви. Переклад простої, на перший погляд, епонімічної одиниці *саркома Капоші*, вимагає не тільки знання норм мови-реципієнта, але й медичних знань. *Саркома Капоші* (СК) – злоякісна пухлина з мультицентричним характером росту, яка впливає з адвентиції кровоносних і лімфатичних судин. Саркома Капоші виділена в самостійну нозологічну форму в 1872 році угорським дерматологом М. Капоші під назвою «ідіопатична множинна пігментна саркома шкіри». Існує близько 35 синонімів – найменувань цієї пухлини (пігментний і телеангіоектатичний саркоматоз, множинна ангиопластична пігментна саркома і ін.) [8]. Використавши синонім або ж описовий метод, перекладач має бути впевнений, що відтворює вірний морфологічний варіант хвороби. Ми припускаємо, що оптимальний варіант перекладу нозологічної одиниці з багатьма синонімами (морфологічними варіантами хвороби) – це використання терміну, який містить прізвищевий компонент, оскільки ця узагальнююча назва вже містить інформацію про різні сторони даної хвороби.

Будь-яка мова розвивається, а отже, змінюється її фонетична та граматична будова, що призводить до небажаних діяхронічних омонімічних варіантів однієї і тієї ж назви. Проблеми синонімії в медичній термінології характерні для більшості мов. Дослідники констатують, що стандартизація медичних термінів часто зустрічає опір з боку медиків, а запропоновані терміни не завжди вдалі з лінгвістичної точки зору [10].

Дослідження термінів-епонімів саме у медицині [4; 5] переконують в тому, що вони сприяють правильному розумінню текстів і полегшують процес перекладу та можуть слугувати донорами для нових лексичних одиниць. Наприклад, від англійського епонімічного терміна *Hodgin lymphoma* утворено *non-Hodgin lymphoma*, *Behcet syndrome* → *Behcet-like syndrome*, *Burkitt lymphoma* → *Burkitt-like lymphoma*, *Sezary syndrome* → *pseudo-Sezary syndrome*. Переклад українською мовою цих термінів відсутні в двомовних словниках. Припускаємо, що вони виникли недавно, внаслідок сучасних медичних досліджень, а лаконічність епонімічних утворень максимально точно відтворили природу та суть медичного поняття.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі висновки:

- медичний текст клінічного характеру містить певний відсоток епонімічних одиниць;
- англійські епонімічні утворення можуть слугувати донорами для утворення нових

- термінів-комполітів з прізвищевим компонентом;
- при перекладі англійських термінів-епонімів українською мовою слід дотримуватись основних правил правопису мови реципієнта та звертати увагу на гендерний антропоцентризм у діахронічному зрізі.

Враховуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що саме відсутність адекватності перекладу термінології є однією з головних перешкод для комунікації у сфері науки. Відмінність терміносистем, варіативність трансформації власних назв, неоднозначність терміна та існування синонімів і відсутність еквівалента при виникненні неологізмів спричиняє труднощі під час перекладу наукових текстів. З точки зору сучасної лінгвістики мова, переплітається з усіма видами людської діяльності і відображає світ таким, яким його бачить людина. Неможливо пояснити та зрозуміти мову поза людиною. Завдяки термінам-епонімам можна говорити про антропоцентризм медичного пізнання. Тому при аналізі та дослідженні медичного тексту чи дискурсу об'єктом дослідження в першу чергу виступає особистість [9].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Перспективним вважаємо дослідження та аналіз перекладу англійських термінів-епонімів українською мовою з можливими рекомендаціями щодо фіксування оптимального варіанту перекладу терміна у двомовних словниках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: учебное пособие. Изд. 3-е, стереотипное / В.В. Алимов. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 160 с.
2. Карасьова І.М. Проблеми відповідності перекладу медичного терміну у мовленнєвому дискурсі / І.М. Карасьова // Вісник ЛНУ ім.Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2009. – №13(176). – С.114–122.
3. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах / Т.Р. Кияк [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1545/1/84.pdf>
4. Claude H. The eponym problem / H. Organ Jr. Claude, Louis A. Sojka // The American Journal of Surgery. – Volume 102. – Issue 1, July 1961. – P. 1–2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/00029610/102/1>
5. Kishore M. Eponyms — are they relevant? / M. Kishore, A. Khashaba, E. Dinakara, W.J. Harries // Injury. – Volume 31. – Issue 6, 1 July 2000. – P. 425– 426. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0020138300000139>
6. Klatt E. C. Md. Pathology of aids. / E.C. Md. Klatt. – Version 23. – Mercer university school of medicine: Savannah, may 17, 2012. – 388 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.med.utah.edu/WebPath/AIDS2012.PDF>
7. Англо-Український ілюстрований медичний словник Дорланда. У двох томах. – Львів : Наутілус, 2002. – 2688 с.
<http://oncology.dsmu.edu.ua/IV.pdf>
8. http://www.russcomm.ru/rca_biblio/k/kakzanova5.pdf
10. <http://www.thinkaloud.ru/science/solnts-med.pdf>